

היבטים לשוניים בפרשת בהעלותך עז

דקדוקי קריאה וטעמים והדרכה לקורא בפרשת בהעלותך בהפטרה ובראשון של שלח

ח ב **בְּהַעֲלֹתְךָ**: העמדה קלה בה"א ובלמ"ד והת"ו בשוא נע, יש לקרא: בה-על-תך
ח ו **הַלֹּאִים**: הלמ"ד בשווא נח לאורך כל הפרק ולאורך כל המקרא כולו
ח יג **וְהַעֲמַדְתָּ**: העמדה קלה בה"א
ח יד **וְהָיוּ לִי**: טעם נסוג אחר לה"א
ח טו **וְאַחֲרֵי-כֵן**: העמדה קלה באל"ף והח"ת אחריה חטופה ולא בשווא נח
ח יח **וְאַקַח אֶת-הַלֹּאִים**: כך היא ההטעמה הנכונה¹
ח כד **לְצִבָּא**: הבי"ת רפויה
ח כה **מִצִּבָּא**: הצד"י בדגש חזק ובשווא נע
ט ב **וַיַּעֲשׂוּ**: הוא"ו בשווא נע, וא"ו החיבור בלשון עתיד. **אֶת-הַפֶּסַח**: הפ"א קמוצה על אף שאינה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים הקיסרים: אתנח או סו"פ
ט ג **וּבְכָל-מִשְׁפָּטָיו**: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי
ט ח **וְאַשְׁמְעָה**: המ"ם בשווא נע ובמלרע. **מֵה-יִצְחָן**: היר"ד ללא דגש ובשווא נע, כך במדויקים
ט י **כִּי-יְהִי-טָמֵא**: תיבת יְהִי מוקפת ולא במונח. **לְנַפֵּשׁ**: הלמ"ד בקמץ, לא בשוא. **וַעֲשֵׂה פֶסַח**: טעם נסוג אחר לעי"ן, כן הדבר גם בהמשך פס' יד
ט טו **כִּמְרֹאֶה-אֵשׁ**: יש להקפיד על הפרדת התיבות
ט יז **יִשְׁכֵּן-שָׁם**: הכ"ף בקמץ קטן
ט יט **וּבְהֶאֱרִיךְ**: הבי"ת בשווא נח והעמדה קלה בה"א, יש לקרוא וב-ה-אריך
י כ **וְעַל-צִבָּא מִטָּה בְּנֵי-גֹד**: היחיד שמוטעם טפחא-מונח-אתנחתא
י לד **בְּנִסְעָם**: הנר"ן בקמץ קטן
י לה **קוֹמָה**: במלרע²
י לו **שׁוּבָה**: במלרע. **רַבְבּוֹת**: כאן המקום היחיד בתורה שהבי"ת בשוא נע (בכל מקרה לא בחטף!)
בשאר המקומות – בשווא נח
יא א **וַיַּחַר**: במלעיל. **וְתֹאכַל**: במלעיל
יא ד **וְהִאֲסַפְסֹף**: האל"ף אינה נשמעת
יא ו **בְּלִתִּי אֶל-הַמֶּן עֵינֵינוּ**: יש להקפיד, כבכל מקום אחר במקרא, על קריאת העי"ן, אחרת זה משנה את המשמעות. כן הדבר גם בפסוק הבא **וַעֲיִנוּ**, שאז יש בכך כדי לשוות משמעות הפוכה על פי תורה קדומה ההטעמה צ"ל **בְּלִתִּי אֶל-הַמֶּן עֵינֵינוּ**

¹ בתוכנת מפעל הכתר בר-אילן: **וְאַקַח אֶת-הַלֹּאִים** בניגוד לרוב ככל המקורות.

² התיבה שלאחריה פותחת באות גרונית (שם אדנות) והיא זו "שמושכת" אליה את ההטעמה של תיבה זו למלרע במקום מלעיל, וכן לגבי **שׁוּבָה**

יא ח שָׁטוֹ: במלרע, זו הכרעה קשה. אבל נדמה שכן מפורש במנחת שי, אף שמביא את אור תורה המפקפק, אבל גם הוא מוכן "לקבל אם זו קבלה". בחלק מהדפוסים, תלישא נוספת מעל השי"ן לסימון מלעיל. בַּמְדָּכָה: הדלי"ת בחולם ולא בשורק טַעְמוֹ: העי"ן בשווא נח, אין לבטא אותה כאילו היא מנוקדת בפתח או בחטף פתח

יא יא לָמָּה הִרְעָתָ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא-מָצָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ: תיבת לָמָּה הראשונה מלרע והמ"ם רפויה; השנייה, מלעיל והמ"ם דגושה³.

יא טו אַתָּה-עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחור לעי"ן. הִרְגָּנִי: הה"א בקמץ קטן

יא יז וַיִּרְדֹּתִי וְדִבַּרְתִּי וְאַצְלֹתִי וְשָׁמַתִּי: כולם במלרע!

יא יח וְאֶל-הָעַם תֹּאמַר: כך היא ההטעמה הנכונה⁴

יא כ לְזָרָא: במלרע

יא כד וַיַּצֵּא מֹשֶׁה: תיבת מֹשֶׁה בזקף ולא ברביע

יא כה וַיֵּאצֵּל: במלעיל האל"ף אינה נשמעת

יא כו הָאֱהָלָה: ההטעמה באל"ף! בעניין זה הרחבנו בעבר⁵

יא כז וַיִּגַּד: במלרע

יא כח מִבְּחִרְיוֹ: הבי"ת בשווא נע. המנקד בפתח משנה משמעות

יא כט הַמִּקְנָא: המ"ם בשווא נע, החטף המופיע בחלק מהדפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא

יא לא וַיִּגַּז שְׁלֹשִׁים מִן-הַיָּם: יש להקפיד על הפרדת התיבות, בתיבת שְׁלֹשִׁים השי"ן שמאלית ובפתח ולא שוואית

יא ב הָלֹא גַם-בָּנֹו דְבָר: טעם טפחא בתיבת הָלֹא

יא ו בַּמֶּרְאָה: האל"ף קמוצה בניגוד לפסוק ח וּמֶרְאָה, שם האל"ף בסגול

יא ח לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: טעם טפחא בתיבת לְדַבֵּר

יא ט וַיִּחַר-אַף: העמדה קלה ביר"ד. וַיִּלָּךְ: במלרע

יא יא תָּשֵׁת: במלרע

יא יד וְאַבְיָה: בפשטא, לא בקדמא

יא טו עַד-הָאָסָף: במקף לא במרכא

הפסרת בהעלתך זכריה ב יד – ד ז:

ב יד רָנִי: הרי"ש בקמץ חטוף (קטן), הטעם בנו"ן מלרע. הִנָּנִי: הנו"ן בשווא נח

ב טו וְשָׁכַנְתִּי: מלרע. וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א. וַיִּדְעָתָ: העי"ן בפתח

³ ה'למה' הראשון מחובר בטעם מחבר לאות גרונית שמושכת את הטעם למלרע (השווה י לה-ו), השני מתנהג כמלת לָמָּה רגילה.

⁴ לפי סימנים ואחרים ההטעמה היא וְאֶל-הָעַם תֹּאמַר ברשימות "מאורות-נתן" מצוין שבכא"צ ההטעמה היא וְאֶל-הָעַם תֹּאמַר

⁵ די לציין שאין שום ספר בעולם שמסמן אתנח בלמ"ד! ואין לחוש לגרסתו של "איש מצליח"

ב טז וּבְחָר: אין טעם נסוג אחור

ג ז וְגַם תִּשְׁמַר אֶת-חֲצָרֶי: טעם טפחא במילה וְגַם. מִהֲלָכִים: הה"א והלמ"ד בשוא: הראשון נח (נשמעת כה"א במפיק), והשני נע

ד א כָּאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲזֹר מִשְׁנָתוֹ: טפחא במילה כָּאִישׁ ובמילה מִשְׁנָתוֹ דגש חזק בשי"ן (מלשון שינה)

ד ב וּגְלָה: במפיק

ד ז תָּן תָּן: אין פסק בין התיבות

ראשון של שלח:

יג ג רָאִשִׁי: הר"ש קמוצה

יג ח לְמַטֵּה אֶפְרַיִם: מוטעם במרכא-טפחא

יג יד בֶּן-וָפֶסֶס: הוא"ו בקמץ קטן

כ הִישָׁבֶה: היר"ד בצירי ולא בסגול

ט יא עַל-מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלֶהוּ: פרשה וטבעה ד"ר משה רענן שבת בשבתו צו עז

מין מסוים או שם קיבוצי?

אחת המצוות שנקיים בליל הסדר הבא עלינו לטובה היא אכילת מרור והשאלה שבה נעסוק בטור זה, על קצה המזלג, היא מהו המרור שנוזכר בתורה. האם מרור הוא שמו של ירק מסוים או שהוא שם כללי למיני ירקות עם תכונות דומות? כמובן, שגם אם המרור שנוזכר בתורה הוא שם של ירק מסוים, אין זה אומר שירקות אחרים עם מאפיינים דומים אינם כשרים למצווה, שהרי לכל הדעות ישנו יותר ממין אחד שכשר למצוות מרור, כפי שמפורט במשנה שתובא בהמשך. לצד טעמים המר, מונה הגמרא כמה קווי דמיון נוספים בין מיני המרור. הם "מין זרעים" כלומר הצמח איננו "אילן", מכיל ערף (נוזל חלבי מר) ופני העלה "מכסיפות". בין מפרשים אלו נמצא רש"י שניסח גישה זו באופן חד וברור: "על מִרְרִים (שמות יב, ח) – כל עשב מר נקרא מרור. וציוונו לאכול מרור זכר לזימורנו את חייהם" (שמות א, יד). מהתרגום המיוחס ליונתן משהשם מרור כולל יותר מאשר ירק אחד: "וַיִּכְלֹן יֵת בִּיעֲרָא בְּלִילְיָא הָדִין וְחֲמִיסָר בְּנִיסָן עַד פְּלָגוּתִיָּה דְּלִילְיָא טָוִי נֹר וּפְטִיר עַל תְּמָכָא⁶ וְעוֹלָשִׁין יִכְלֹנִיָּה" (לזיהוי התמכא והעולשין ראו ב"פורטל הדף היומי").

בקבוצת המפרשים הסבורה שהשם מרור הוא שם כללי נמצא גם האבן עזרא המביא נימוק לא מקובל לפשר אכילת מרור בליל הסדר:

על מרורים יאכלו – אמר אחד מחכמי ספרד, ידוע כי הליחה תגבר בארץ מצרים בעבור מימי היאור, ובעבור שלא ירד שם גשם, כי האויר הוא לח תמיד, על כן מנהגם היה לאכול בכל שלחנם מיני מרורים רבים מעשבים וחרדל. ואפילו לא היה למצרי אלא פת לבד, לעולם המרורים יהיו על שלחנו לטבול בו הפת, כי הם רפואה לאידם. ואנחנו נסמוך על דעת קדמונינו ז"ל, שפירשו לנו כי המרורים זכר לזימורנו את חייהם (שמות א, יד).

⁶ א"ה: מניקוד המשנה במקורות קדומים עולה שהניקוד הנכון הוא תְּמָכָא.

הסבורים שמרור הוא שמו של מין מסוים מסתמכים על המשנה בפסחים (ב,ו) שבה מופיע המרור בסופה של רשימת מינים: "ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחזרת, בתמכא, ובחרחבינא, ובעולשין, ובמרור. יוצאין בהן בין לחין בין יבשין". החולקים טוענים שתפקידו של המרור בסופה של הרשימה הוא לסכם אותה ואין הוא מין מסוים נוסף.

לזהות המרור על פי האסכולה עזוהו מין מסוים הוצעו מינים רבים ונסתפק בעניים מתוכם.

מרור הגינות

אחד מהזיהויים המקובלים למרור הוא מרור הגינות. לירק זה יש מסורת אכילה בליל הסדר, לקיום מצוות מרור, ובגלל טעמו המר שמו הערבי הוא מרר. התיאור "פניו מכסיפין" הולם את הצמח, הנפוץ בסביבת האדם, באופן הטוב ביותר. גוון העלים ירוק-מכחיל או אפרפר-מכסיף בהתאם להשתקפות קרני השמש. גבעולי הצמח חלולים וכאשר הם נפצעים נוטף מהם נוזל חלבי. ניתן לבסס זיהוי זה גם על מסורת זיהוי קדומה שהשתמרה בקרב חלק מקהילות יהודי תימן (ראו פירוט בספרו של ז. עמר "מררים").

תפרחת מרור הגינות

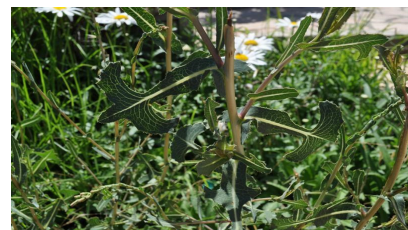
מרור הגינות

מרור – חסת המצפן

בר בהלול (שהיה בישוף נוצרי ולשוואי סורי, פעל לפני 1100 שנה) תרגם את שם הצמח שנקרא בארמית-סורית בשם מררא ל"ח'ס ברי" כלומר חסת בר. משערים שהכוונה לחסת המצפן שממנה כנראה ביתה חסת הגינה. מספר הכרומוזומים שלהן זהה והן מכליאות זו עם זו. הערוך (ערך "מר") פירש: "... מרור מרירתא פירוש חזרת יער שהיא מרה". בחידושי הריטב"א (פסחים, שם) מובאים דברי הרי"ט: "... כתב דבגמרא משמע דמרור שם פרטי הוא, וכתב שהוא מין חזרת אלא שהוא מדברי". הרמב"ם בפיהמ"ש (פסחים ב,ו) כתב: "ומרור, מין חזרת מדברית מר מאד" ובערבית כתב "כ'ס ברי".

חסת המצפן תפרחת

חסת המצפן

מזונות מרים כזית

בעשולי הדיון לגבי זהות המרור קבלתי מהרב דניאל ברלין סיפור שהופיע בעיתון "מקור ראשון" על חוויותיו של חיים איבגי מאילת שהתבקש על ידי אמו שלא להכניס לביתם זיתים בפסח בגלל מנהג (כנראה מנהג טעות) שהיה מקובל בבית הוריה במרוקו (בגבול הערים רבאט וסאלי). חיים ניסה להבין מה מקור המנהג ובסופו של חיפוש קיבל תשובה מהרב מרדכי אליהו זצ"ל. הרב הסביר על פי

הגמרא בהוריות (יג,ב) שבה הובאו דברי רבי יוחנן: "כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה". לאור כך שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים" אין לאכול זיתים המשכחים את הלימוד.

הוסיף הרב ברלין הסבר נוסף על פי התוס' בפסחים (לו,א), שישנה הוה אמינא שגם לזית יש מעמד של מרור על פי המדרש "והנה עלה זית מרף בפיה וגו'". אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרים כזית ויהיו מסורים בידך" (אלא שהזית הוא מין אילן ולא מין זרעים). היה מקום, אם כן, למנוע החלפה בין מרור לזית ומכאן המנהג שלא להכניס זיתים בפסח. לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי: raananmoshe1@gmail.com

הנוסח ומקורותיו
המקורות שעל פיהם קבע ר' מרדכי ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא, ובהמשך מוסד הרב קוק חורב, וירושלים.

ח ב הנרת (ו): לשד, רמ"ה, מ"ג-שד י"כד, מ"ק"ש ח ב. הנרות: ש' המסורה הקטנה של ש' מנוגדת לכתיב שלו, בנוסף לשאר המקורות.

ח ו קח את-הלויים: לש, מ"ש. את-הלויים: ד' כמדומה שלא מקובל מתיגה זקף אחרי יתיב.
מנחת-שי: הלויים: חז"א בלא קדמא ובלא מאריך, זכן בספרי" כ"י כולם בלא מאריך, כמ"ש בפ' במדבר, ס"י א'. [את-הלויים].

ח ח ומנחתו: שד. ומנחתו: ל

ח יג והעמדת את-הלויים: לש, מ"ש. את-הלויים: ד' כבפס' ו ונציה מטעים מתיגה אחרי פשטא (יתיב הוא תמורת פשטא).

ח יח ואקח את-הלויים: ששד. ואקח את-הלויים: ל' לניגד אינו גורס אתנח בפסוק זה.

ח כ בן-עשו: לשש, ב"א. בן: ב"נ לבן-נפתלי יש כאן געיא.

ט א אל-משה במדבר: לשש, מ"ש. במדבר: ד' ונציה מדגיש אחרי יהו"א.
מנחת-שי: במדבר-סיני: ב"ת ראשונה רפה. [במדבר-סיני].

ט ג הערבים: שד. הערבים: ל'; במעור: ששד, רמ"ה, מ"ג-ל ה"ב. במועדו: ל' כאן יש פתח בהברה סגורה ואעפ"כ מנקד לניגד חטף-פתח; בנוסף, מחלוקת כתיב. לניגד מול שאר המקורות לרבות מסורה גדולה שלו.

² כמ"ש: מ"ש במו' א נ ('ואתה הפקד את הלויים').

ט ו לעשת-הַפֶּסֶחַ: לשׁ. לעֲשֹׂת־: שׁ געצא נוסף להקפה.

ט ז הקָרִיב: ששׁד, רמ"ה, מ"ג־ל דני יג. הקָרִב: ל

ט י כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא לְנֶפֶשׁ: לשׁשׁ. כִּי־יִהְיֶה־: ד הערה 6

הגעה נחפסה בד כמרכא, וכתוצאה מכך נחבטלה ההקפה. והואיל והמרכא איננו יכול לבוא כאן לפני מונח המשרת לפור, הוא "תוקן" אחר כך בדפוסים המאוחרים והפך למונח.

ט יז הַעֲלֹת: ששׁד, רמ"ה, מ"ק־לד. הַעֲלֹת: ל; ואַחֲרֵי כֵן: ל? ששׁ. ואַחֲרֵי־: ד המחלוקת הראשונה היא מחלוקת כתיב; בשניה ונציה מוסיף מקף לטעם מונח.

ט יט ובהאָרִיךְ: ל. ב"א. ובהאָרִיךְ: ששׁ, ב"נ, מ"ש מנחת-שי: וְבִהְאָרִיךְ: בספרים כ"י מדוייקים המאריך בוא"ו לא בזה"א, וכן הוא ^{טו}לב"א. [וְבִהְאָרִיךְ].

לפי המנחת-שי בן-אשר גורס געצא בוי"ו, ברויאר ע"פ ספר החילופים מהדורת אליעזר ליפשיץ אומר שזו דווקא גרסת בן-נפתלי. המנחת-שי הלך לפי דפוס ונציה.

מהד' ליפשיץ: אֲשֶׁר נפתלי ובהאריך הענן על המ' ובהאריך הענן על המ'

ט כ יִחַנּוּ: לשׁשׁ, מ"ש. יִחַנּוּ: ד צפוי כאן חטף-פתח ולא שווא. מנחת-שי: יִחַנּוּ וְעַל פִּי: החי"ת בחטף פתח. [יִחַנּוּ].

ט כא אֲשֶׁר־יִהְיֶה: לשׁ. אֲשֶׁר־: ש. אֲשֶׁר: ד הקפה בלבד, הקפה עם אזלא (קדמא), או אזלא בלבד. ההכרעה לטובה ההקפה בלבד.

ט י בחצרות: ששׁד, רמ"ה, מ"ג־ש, מ"ק־ל י. בחצרות: ל מחלוקת כתיב. וְנוֹכְרָתָם: ששׁד. וְנוֹכְרָתָם: ל שוב מזרויות לנינגרד, חטף פתח בוי"ו החיבור.

י י שמחתכם ובמועדיכם: לשׁ. שמחתכם ובמועדיכם: ד מחלוקת על משרת הזרקא ומקום הגעצא.

חֲרָשִׁיכֶם: לשׁ. חֲרָשִׁיכֶם: שד. מ"ש, מ"ק־ד מחלוקת כתיב! כאן ונציה וגם ספרי תורה אשכנז כותבים כתיב חסר לעומת נוסח תימן וכתבי היד הכותבים כתיב מלא. מגליון בהעלתך סז (מנחת שי כאן לפי מהדורת בצר ז"ל).

י י תְּדַשְׁיָכֶם יש כאן מחלוקת כתיב בין ספרי תימן לשאר העדות. תחילה נביא את דברי המנחת שי: ובראשי תְּדַשְׁיָכֶם: נפל הבלבול בין הספרי, שבמקצתם מל' יו"ד, ועל ובראשי

^{טו} לב"א: חילופים - ד.

חדשיכם^ט דפינחס מסו' עליו ב', נראה משם לכאורה דשניהם מלאי'. אך ברוב ס"ס המדויקים זהו חס', וכן הגיהו במפתח, ומסו' עליו ל' חס', וכ"כ 'במנחת כהן, וגם מה שנמסר על דפינחס ב', ר"ל ב' קראי בתורה ובראשי חדשכם, ולא חש לבאר איזה מהן מל', ואיזה חס'. וכן נמצא מסרה אחרת מפורשת שאומרת כך, חדשכם ב' בתורה, א' מל' וא' חס', דפינחס מל', דבהעלתך חס', ע"כ. וכ"כ בעל שמן שישון. והכי מוכח ממאי דגרסינן^א בסוף מס' סוכה, תני רבה בר שמואל יכול כשם שתוקעין על שבת בפני עיצמו, ועל ר"ח בפני עיצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף, ת"ל ובראשי חדשכם, מאי תלמודא, אמר אביי אמר קרא ובראשי חדשכם ותקעתם, הוקשו כל החדשים כלם זה לזה לענין תקיעות שתקיעותיהן שוות, רב אשי אמר כתי' חדשכם, וכתי' ובראשי, איזה חדש שיש לו שני ראשים, הוי אומר זה ראש השנה, ואמ' רחמנא חדשכם, חד הוא, ע"כ. ופי' 'ברשי' ז"ל, שני ראשים, ר"ח ור"ה, וקרייה רחמנא חדשכם חסר כתי' לענין תקיעות, עכ"ל. וכ"כ 'הרמ"ה ז"ל, אלו דבריו, ובראשי חֲדָשְׁכֶם^י דבהעלתך, ברובא דנוסחי דיקי דמתחזקי בדיוקא, מל' יו"ד כתי', וטעותא הוא, ובמוגה כתי' חס' יו"ד, ואשכחן נוסחא עתיקא ודיק' כותי', וגמרא דסוכה מסייע' ליה, דדייק התם מדכתב חדשכם חסר, דמשמע חד, איזהו חדש שיש לו שני ראשים, הוי אומר זה ראש השנה, וחד מל' יו"ד ובראשי חֲדָשְׁכֶם דפינחס. [חֲדָשְׁכֶם]. לסיכום, המנחת שי מביא את דעת הרמ"ה שבפסוק שלנו **חדשכם** חסר יו"ד. בספר נוסח המקרא בכתר ירושלים מובאים שני הצדדים: עם יו"ד – **כתר ארם צובא** בעדות ר' יהושע קמחי; לניגוד: ששון בלי יו"ד: כ"י ששון דפוס ונציה, רמ"ה ומ"ש. **ע"כ מגליון סז** הכרעת ברויאר כנוסח תימן בכל תשעת שינויי הכתיב, וכאן נוסח תימן נתמך ע"י כתר ארם צובה.

י יד **וּעַל-צִבְאוֹ^ז**: — **וּעַל-צִבְאוֹ^ז לשד** כאן הכריע ר"מ ברויאר מתיגה-זקף בניגוד למקורות על סמך שבכא"צ שאינו לפנינו הגרסה עם המתיגה. הערה 7 אין ספק, שזה היה נוסח **א**. והשוה כא"צ כב. 23 – 26. **נַחֲשׁוֹן: לשד. נַחֲשׁוֹן: ש** דפוסים שונים בגרמניה נהגו להוסיף 'דגש-קל' אחרי גרונית בשווא נח גם באותיות שאינן מבגד-כפת כדי להראות שהשווא בגרונית הוא שווא ולא חטף-פתח. **נַחֲשׁוֹן תַּחֲסֶה** דוגמה אקראית מסידור עבודת ישראל של זליגמן בר, דגש בסמ"ך. אולי זו סיבת הדגש בכ"י ששון.

י טו **וּעַל-צִבְאָ: לש⁸. וּעַל-צִבְאָ: ד, מ"ק-ד** הערה 8 **ש** – כודכו – איננו מסמן את המתיגה. בכ"י ששון אין מתיגת זקף עיקר ההערה על החידוש של ונציה מתיגה עם זקף גדול. **יִשְׁשַׁכְר: שד. יִשְׁשַׁכְר: ל, ש?** נתקלנו כבר באי סימון הדגש.

י טז **וּעַל-צִבְאָ: לד. וּעַל-צִבְאָ: ש; חלן: ששד, רמ"ה. חלון: ל**

^ט דפינחס: במ' כח יא.
^י במנחת כהן: על אתר.
^{אי} בסוף מס' סוכה: נח ע"א.
^{יב} רש"י: שם, ד"ה שני ראשים.
^{יג} הרמ"ה: חד"ש.
^{יד} דבהעלתך: פסוקנו.

מחלוקת הטעמה ומחלוקת כתיב.

י יח ועל-צבאו: ד. ועל-צבאו: ל, ש? לשיטתו בפס' יד יכול לצרף את כא"צ, מ"מ כנראה לפיו הכריע כאן כונציה.

י יט ועל-צבא: לד. ועל-צבא: ש
צור־ישדי: ש. מ"ש. מ"ג-ש' במ' א. צור־ישדי: ש. צור־ישדי: ל? ד כבר ראינו בתחילת הספר שההכרעה היא מלה אחת.
מנחת-שי: צור־ישדי: מלח חדא, כמ"ש בפ' במדבר זפ' נשא. [צור־ישדי].

י כ ועל-צבא: לשש, מ"ש. ועל-צבא: ד
מנחת-שי: ועל-צבא מטה בְּנֵי-דָד: ועל בלא קדמא.

י כא הקהתים: לשש, מ"ש. הקהתים: ד
מנחת-שי: הקהתים: ברוב ס"ס הקו"ף בשוא לבדו. ועיין י"מ"ש בד"ה ב' סי' כ. ²⁸ [הקהתים].
כבר ציינו שבכתר ארם צובה קָהַת מנוקד בחטף-קמץ.

בפסוקים הבאים מובאים חילופי גרסא בהטעמת ועל-צבא ועל-צבאו וכבר נדונו כאן לעיל.

כד ל אס: ל, ב"א. אס: שש. ב"נ

צורת הנו"ן המנוזרות⁹

לה) ל: לש, מ"ש¹⁰. ל, שד, או"ת?
לו) ל: שש, מ"ש¹¹. : ד, או"ת? ¹². ל: ל הערה 9

כד הנו"ן המנוזרות אינן ברוח שלפני פסוק לה ושלאחרי פסוק לו, אלא נו"ן של 'בנסע' (י לה) ונו"ן ראשונה של 'כמתאננים' (יא א) הן **נו"ן מנוזרות**.
הערה 10 מ"ש איננו מזכיר את הנקודה שעל גבי הנו"ן המנוזרות.

הערה 11 **בש** אין נקודה על גבי הנו"ן המנוזרות; וגם מ"ש איננו מזכיר את הנקודה.

הערה 12 הצורה המוצעת כאן באות מצויה גם בל' בתה' קו; אלא ששם יש גם נקודה על גבי הנו"ן; ואילו הצורה של ל' בתה' שם דומה לצורה של הנו"ן הראשונה של ל' כאן.
מנחת-שי: **ויהי בנסע** וגו': כ' מדרש רבתי ריש פ' שמעני ^כחצבה עמודיה שבעה, שבעה אלו ז' ספרי תורה, ולא חמשה הן. בר קפרא עבד כ' מרישיה דוידבר עד ^{כט}ויהי בנסוע הארץ חד, מן ויהי עד ^לובנחה חד, ועד סיפיה חד, הרי ז'. >זחכי איתא ^{לא}בב"ר פ' ס"ד < ^{לב}ובשבת פ' כל

^י כמ"ש: מ"ש במ' א ו ('צור־ישדי'); א י ('פרהצור'); א יב ('צור־ישדי'); י יט ('צור־ישדי').

^{יח} מ"ש: מ"ש ד"ה ב כ יט ('ויקמו הלויים מן בני הקהתים').

²⁸ ראה מבוא, עמ' 43.

^{כו} מדרש רבתי: ויקרא רבה, פרשה יא ג.

^{כז} חצבה עמודיה שבעה: מ"ש ט א.

^{כח} מרישיה דוידבר: במ' א א.

^{כט} ויהי בנסוע הארץ: פסוקנו.

^ל ובנחה: להלן פס' לו.

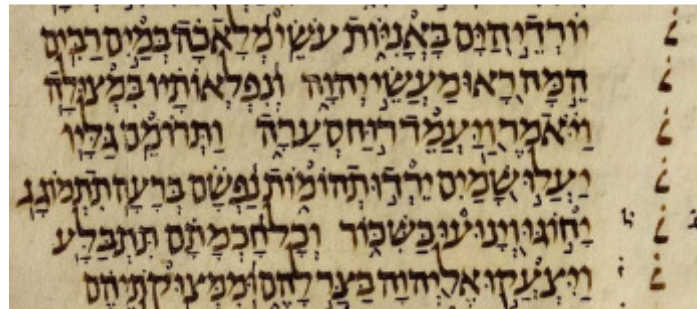
^{לא} בב"ר: פרשה סד ח.

כתבי, ת"ר ויהי בנסע הארץ ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות
מלמעלה ומלמטה, לומר שאין זו מקומה. ר' אומי לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר
חשוב זה הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דאמי ר' שמואל בר נחמן אמי ר' יוחנן חצבה
עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה, כמאן כר'. ופירש ל"רש"י ז"ל עשה לה סימניות
מלמעלה ומלמטה להבדילה מן הסמוכות לה בתחלה ובסוף, ע"כ. ועיין עו' סוף פ"ג
ל' ממסכת ידים, ל' ובאבות דר' נתן פ' ל"ג, רשב"ג אומי עתידה פרשה זו שתעקר ממקומה
ותכתב במקום אחר. ל' ובמדרש תילים במזמור בברחו מפני אבשלום בנו זשי"ה ל' לא ידע
אנוש ערכה, אמי ר"א לא נכתבו פרשיותיה של תורה על הסדר שאלמלא נכתבו על הסדר
כל מי שהוא קורא בהן מיד היה יכול לבראת העולם ולהחיות מתים ולעשות מופתים,
לפיכך נתעלם סידורה של תורה וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא, שני' לחמי כמוני יקרא ויגידה
ויערכה לי משומי עד עולם ואותיות ואשר תבאנה יגידו למו. > ובסימני' הללו טעו המדפיסי'
טעיות שונות. ל' יש מי שהפך נו"ן של ויהי בנסע, כ' ונו"ן של כמתאננים, ולא עשה סימן
אחר לפניו ולאחריה. וטעות זה מפורסם כ' מההיא דכל כתבי שהבאתי למעלה, כ' ומחמסרה
שאמרה ט' נו"ן מנזרות בכל המקרא, ב' מהן בתורה זו' במזמור יאמרו גאולי ה', כ' כמו
שאכתוב שם בס"ד. כ' יש מי שעשה סימניות קודם פ' ויהי בנסע, ואחריה, נו"ן גדולות
יותר משאר אותיות והפך ראש הנו"ן למטה ורגלה למעלה, ולא נכון לעשות כן. ולשון
כ' ספרי פ' זו, נקוד עליו מלמעלה ומלמטה וכו'. וכ"כ כ' רלב"ג, ולא ידעתי מה המה אלו
הנקודות. ובמקצת ספרי' הפכו כל הנו"ן לאחר כזה, ל' וכן נמצא כ' בפסיקתא של ר'
טוביהו, וכן מורה לשון ספר כ' חזוהר. אך ברוב ס"ס מניחי' פני הנו"ן כמו שהיא, ומחפכין
רגלה לאחר כזה, ל', קודם הפרשה ואחריה, והיא גדולה כשאר אותיות הספר, וזו היא
הצורה שכתב החכם נ' ריקנאטי ז"ל כאדם הכורע על ברכיו לפני המלך ומבקש ממנו ערכיו.
ובעל א"ת האריך בזה יותר ממני, יעזין שם. ומה שכתבתי הוא הקיצור, שלא לחטריח יותר
מודאי. עוד יש דעות אחרו' בסימני' הללו נלאיתי לכתבן, והרועה לעמוד עליהן יביט בספר
נב רבינו בחי', נ' ובש"ת הרב הגדול מהר"ר שלמה לוריא זצ"ל (סימן ע"ג), ובחיבור > שלו

-
- ל' ובשבת: קטו ע"ב.
ל' רש"י: שם, ד"ה עשה לה.
ל' ממסכת ידים: פ"ג מ"ח.
ל' ובאבות דר' נתן: פל"ד ה"ד.
ל' ובמדרש תילים: מדרש תהילים, מזמור ג, ב.
ל' לא ידע אנוש: איוב כח יג.
ל' ומי כמוני יקרא: יש' מד ז.
ל' יש מי שהפך: ד, ונציה ש"ז.
ט' ונו"ן: ראשונה.
כ' כמתאננים: במ' יא א.
כ' מההיא דכל כתבי: שבת קטו ע"ב.
כ' ומחמסרה: מ"ג – ד על אתר.
כ' כמו שאכתוב: מ"ש תח' קז כג – מ ('ויתעס בתחו לא דרך').
כ' ויש מי שעשה: ונציה ש"ד.
כ' ספרי: בהעלותך, פיסקא פד.
כ' רלב"ג: במדבר, קפד ע"א – ע"ב.
כ' בפסיקתא: לקח טוב במדבר, ק ע"א.
כ' חזוהר: במדבר, קנה ע"א.
כ' כזה: צורת האות הועתקה מכתב-היד, שם נוסף לה קו אלכסוני עליון, שהוא כנראה שרבוט לא מכוון
(/במקור יש ג הפוכה/).
כ' ריקנאטי: במדבר, לז ע"ב.
כ' רבינו בחי': על אתר.

נד מחכמת שלמה, < פ' כל כתבי, נבש"ת מוחר"ר מאיר ז"ל מק"ק לובלין סי' ע"ה. ועיין עוד
 נבדרשות אבן שזעיב ריש פ' יתרו, נ"תורת עולה חלק א' פ' י"ז, נ"צרור חמור פ' בחעלתך,
 נ"דרשות ר' שלמה מלכו דף י"ז כ"ז, ס'תוספת י"ט פ"ה דאבות משנה ד'.
 מאורות נתן: צורת הנוני הפוכה [, עמידתן א (הפ") לפ"] וא אחריה [=אחד לפניה ואחד
 אחריה] (כתמונת) [תמונתן] וגודלן כשאר אותיות הספר,

ונון של בנסע ושל מתאננים כהלכתו —
 כך נראות הסימניות בתהלים קז בכתר ארם-צובה

י לו רבבות: לשש, מ"ש. ? רבבות: ד

מנחת שי: <רבבות: מצאתי כתו' בדקדוק ישן רבבות, כולם בחטף פתח בכל לשון כמשפט,
 חוץ וחס רבבות אפרים שהוא בחטף לבד עפ"ה, וכן ערבבות מערבבות בכל לשון הם בחטף
 פתח, חוץ מן ס'ויעל משה מערבבת מואב, שהוא בחטף לבד עפ"ה, ע"כ. ס'זכבר כתבתי
 בריש פ' לך לך שזוהו מחלוקת בין הספרי, ובמקצתן כולן בשוא לבד. <רבבות].
 לעניין הלישנא (מלה זו גם בתוספת אותיות שימוש) של רבבות הרי"ש בגעיא והבי"ת
 הראשונה בחטף או בשווא נע רק במקרא זה ובמיכה ו ז ברבבות. בכל שאר המקומות כמו
 בתהלים כולם בשווא פשוט ובשווא נח! הניקוד מרבבת (דברים לג, ב) בתחילת וזאת הברכה בחלק
 מהספרים אינו נכון, ובניגוד לכתר ארם-צובה.

יא ח עגות: לשש, מ"ש. עגות: ד, טעמו: לשד. טעמו: ש ?

גם בפרשת וארא בראשית יח ו וגם בפרשת בא שמות יב לט ונציה מדגיש את הגימ"ל.
 כנראה תופס את המלה על משקל ספה או גלה מתאים יותר לשורש עגג, אבל עוגה היא
 משורש עוג.

מנחת שי: עגות: הגימ"ל רפה. י'ועיין מ"ש בפ' בא סי' י"ב אצל עגת מצות. [עגות].

נג ובש"ת... שלמה לוריאח: שו"ת מוחרש"ל, סימן ע"ג, ג ע"ב – נא ע"א.
 נד מחכמת שלמה: מוחרש"ל (בש"ס וילנא) על שבת קטז ע"ב, ד"ה בד"ה עשה לה סימניות.

נז ובש"ת מוחרש"ר מאיר: שו"ת מוחרש"ם מלובלין, שאלה עה, ל ע"ב.

נו בדרשות אבן שזעיב: פרשת וישמע יתרו, כו ע"ג.

נז תורת עולה: חלק א פרק שבעה עשר, קד ע"ב.

נח צרור חמור: כרך ב עמ' קלא.

נט דרשות ר' שלמה מלכו: לא מצאתי.

ס תוספת י"ט: אבות פ"ה מ"ד, ד"ה עשר נסיונות.

סז וחס רבבות אפרים: דב' לג יז.

סד ויעל משה: דב' לד א.

סה וכבר כתבתי: מ"ש בר' יב ג ('ואברכה מברכך').

י' ועיין מ"ש: מ"ש שמו יב לט ('עגת').

ספר השורשים לרד"ק ערך עוג: הָיָה עֹגָה בְּלִי הַפּוּכָה (הושע ז, ח), פִּירוּשׁ הָעוּגָה הָאֲפוּיָה עַל הַגַּחְלִים כְּשֶׁאֵינָנָה הַפּוּכָה אֵינָנָה אֲפוּיָה אֲלֵא מִצֵּד אֶחָד וְאֵינָנָה רְאוּיָה לֵאכִילָהּ כֵּן הִיָּה אֲפָרִים שֶׁהִיָּה נִמְהָר בַּעֲצָתוֹ וְלֹא הִיָּה מִהַפֵּךְ אוֹתָהּ וּמִתְבּוֹנֵן בָּהּ אִם הִיא נִכּוֹנָה. וְעָגַת שְׁעָרִים תֵּאכְלֶנָּה (יחזקאל ד, יב), עָגַת רְעָפִים (מלכים א, יט, ו), פִּירוּשׁ עוּגָה אֲפוּיָה בַּגַּחְלִים. לַעֲנִין טַעַמּוֹ יִתְכֵּן שֶׁכִּי שִׁשּׁוֹן מִדְּגִישׁ כְּדִי לְהַרְאוֹת עַל שׁוּא וְלֹא חֹטֵף כְּדִלְעִיל י יד.

יא ט על-המחנה: לש. -המחנה: ש נחלקו על הגעיא.

יא טו נא: לשד. נָאִי: ש בששון יש דבר משונה למדיי. הדגש יכול להיות מובן כדגש של אתי מרחיק, כי הרגני מסתיים בהברה פתוחה ובטעם מחבר. אבל מהו סימן הרפי? הערה 13 מסביר, שהדגש בא להבחין בין שתי ההברות הסמוכות הפותחות בנרין: נִי נָא; אֲלֵא שֶׁהִנֵּקֵן חֹזֵר בּוֹ אַחֵר כִּן וְכִיטַל אֶת הַדְּגֵשׁ עַל יְדֵי קוֹ רִפּוּ. וְהוֹשִׁיעַ נִסְחָה 24. כְּנִרְאָה יֵשׁ בַּמִּקְרֹאוֹת עוֹד מִיָּן דְּגֵשׁ לְהַבְחִין בֵּין אוֹתִיּוֹת שׁוֹת סְמוּכוֹת. דְּגֵשׁ זֶה אֵינוֹ מוֹכֵר לִי. יִתְכֵּן שֶׁעָקֵב זֶה שֶׁדְּגֵשׁ אֶתִי מִרְחִיק אֵינוֹ מִצּוֹי אַחֲרֵי חִירֵק, תּוֹלָה בְּרוּיָאֵר אֶת הַדְּגֵשׁ בְּסִיבָה זֹה.

יא טז אָסְפָּה: ל.ש. ? ב"א. אָסְפָּה: ש. ב"נ

מנחת-שי: אָסְפָּה-לִי: כב בחילופי בן אשר ובן נפתלי, האל"ף במאריך לב"נ, ולב"א בלא מאריך, >וכן הוא בספרי ספרד כבן אשר. גם בעל אור תורה כתב בהדיא <בלא מאריך בס"ס. ומ"מ קריאת השוא נח. וכן נראה מדברי כהמכלול (דף י"ח) שדמא אותו אל כ"עֲרָכָה לִפְנֵי (איוב ל"ג). זה שלא כדברי בעל כ"עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם, שכתב בפ"ג מספרו שהשבא יניע אחר תנועה קטנה בתיבה מלעיל, כמו כ"גגבתי יוס, כ"אספה לי, דאין לדמותו למלת גבתי, דשאני התם שהשלש נקודות משמש במקום וי"ו שזרק כמו גבתי. גם מה שכתב שמלת גבתי מלעיל אינו מחזור, שבכל המדוייקי מלרע. וארויח עוד בענין זה כ"ב במאמר מיוחד שהתחלתי במשפטי המאריך אם יעזרני יוצרי. [אָסְפָּה-לִי].

יא יח יי: ל? שש. יי: ד לפי הכללים לפני התביר צריך להיות כאן מרכא ולא דרגא.

יא כא שש-מאות: לשד. -מאות: ש

יא כב אֶת־כָּל־דְּגִי: לש, הס. אֶת־: ש

יא כג תַּקְצֹר: לשד. תַּקְצֹר: ש; דְּבָרִי: לשש, מ"ש. דְּבָרִי: ד דגש זה אינו אחרי גרונית בשווא נח. אולי בא להגיד שאין כאן שווא נע חריג, אשרי היודע. בעניין דְּבָרִי וְנִצִּיה מְדַגֵּשׁ אַחֲרֵי יְהו"א.

כב בחילופי בן אשר: חילופים - ד.

כג המכלול: טו ע"ב.

כד עֲרָכָה לִפְנֵי: איוב לג ח.

כה עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם: פרק ג, יא ע"א.

כו גבתי יוס: ברי לא לט.

כז אספה לי: עכ"ל עֲרוּגַת הַבֶּשֶׂם.

כח במאמר מיוחד: ראה ביצר, הנוספות, מאמר המאריך, בעיקר עמ' 106.

מנחת-שי: דְּבָרִי: חזל"ת רפה. [דְּבָרִי].

יא כד משה: ל?שש. משה: ד; ויאסף: לש. ויאסף: ש; ויעמד: ל. ויעמד: שש מחלוקת אם יש געיא בוי"ו, אם יש בוי"ו כבר לא תהיה געיא בוי"ד.

נשארו פסוקים בפרשה שלא טופלו
גם ההפטרה לא טופלה. עוד חזון למועד בעזרת ה'

פֶּן לְחֶכֶם וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺